

AN. IV.—1879.

NUMERULU 6.

HIGIEN'A SI SCOL'A

FÓIA

pentru

Sanetate, morbi, Educatiune si instructiune.

Votiv'a Tabla.

„Noi nu avemu nimicu in daru,” dîse maiestrulu Aufrecht catra fiulu seu — cu atatú mai pucinu *viéti'a* si *sanetatea*, si insasi eredit'a avut'a trebue administrata cu ingrigire, déca nu are se se pérda si se se intórcă in amara saracía. Domnedieu ti-a datu dupa trupu si sufletu dispositiune, a fi relativu *sanatosu* si *ferice*; déca tu nu esti, atunci de multe-ori esti tu insusi de vina mai multu decât tu ai poté recunósce, si pe socotél'a ta vine cea mai mare parte a tifusului, a colerei si a hecticei, cari gráseză in acést'a cetate! Lasa pe cei cu pele rosia ai Nord'americei, a alergá la medicu, la vresitóre, tu inse deschide ochii si citeșce că unu cultivatul revelatiunea lui Domnedieu, care jace deschisa inaintea ta, studiéza incâtu poti si pricpe sciinti'a naturala despre omu si nu te lasá insielatu in tóte dílele! Medicin'a nu e trasura de posta, in care tu sie diendu lenevitu se ajungi la statiunea dorita, ci ea este unu calausu cunosocatoriu de natura, calea inse trebue tu insuti se o calcu; mediculu este unu invetiatoriu, care, nu are leicuti'a din Noripontu, că se-ti tórne sanetatea; déca tu inse vei desvoltá óresicare talentu si multa diligintia, elu te póté invetiá si ati dá conducere, a fi sanatosu ori a remané sanatosu! — Té a-ti dá conducere? Ironia amara! Elu 'ti dà conducere, déca tu esti cultu si avutu destulu, a-lu urmá; nebunului si saracului nu se predica evangeli'a, pentru elu nu este Higiein'a, elu nu móre neci de betranétia neci de morbu, ci de relatiuni sociali; contra acestoru suntu tóte epidemiele pamentului nimica

si déca medicin'a nu pôte aci de a svatuf si a indreptá, atunci ea este unu nobilu lucusu si nimicu mai multu!

Dr. Sonderegger, in „Antepostulu sanetatii.“

Ch e m i ' a.

VI.

2. HIDROGENULU.

Dupa ocsigenu este hidrogenulu unu fôrte ponderosu si tare estinsu in natura elementu. Elu e că si ocsigenulu, unu corpă aerosu, si provine in natura totudéun'a numai combinatul cu alte materii, parte cu fluide parte cu solide corpuri. Analisându astfeliu de corpuri chemice, se infatioséza hidrogenulu de sine singuru. Si atunci se dà ocasiune a-lu observá dupa diferitele sale evalitati.

Elu se cazeiga mai cu séma din apa, care prin poterea columnei voltaine se descompune in partile sale constitutive, adeca in ocsigenu si hidrogenu. Déca punemu dara o eschia aprinsa, inse fora para, in ocsigenu ea se aprinde mai bene si arde cu para; nu asia in hidrogenu, căci aci de locu se stinge. Déca inse tienemu inaintea gurei unei iegutie impluta cu hidrogenu o eschia aprinsa cu para, atunci se arata alt'a aparitiune. Adeca hidrogenulu insusi arde cu para albastra pâna-ce se gata de totu. Elu e dara unu *aeru inflamabile* (ardietoriu) se numește si hidrogenu, adeca producatoriu de apa, pentru-că face partea constitutiva principala a apei. Elu este de 14 ori mai usioru, că aerul atmosfericu si pentru ace'a se inaltia iute in atmosfera si din cauza acésta se intrebuintia la globi aerostatici. Este inse a fi fôrte precauti de hidrogenu, căci desf elu pôte arde numai in suprafacia, fiindu-ca in laintru lipsesce ocsigenulu, totusi déca se mesteca cu ocsigenu ori cu aeru atmosfericu, atunci arde sf in laintru si urmează esplosiune pericolósa.

Déca se mesteca in $\frac{1}{3}$ ocsigenulu cu $\frac{2}{3}$ hidrogenu se nasce asia numitulu *gasu fulminante*, care la cea mai mica lumina se aprinde si pocnesce.

Caldur'a, care se nasce la combinatiunea chemica a hidrogenului cu ocsigenulu, este asia de mare, incâtu ea in altu

modu nu se poate ajunge, si prin acést'a se nasce apa. Omulu dara in fapta poate produce apa. Inse se cere o mare cantitate de aceste gase, că se producemu numai o mica cantitate de apa. Una cupa de apa cere 1000 cupe ocsigenu si 2000 cupe hidrogenu. Precum s'a mai insemnatu, proportiunea este totudéun'a, ca se combina 1 cupa ocsigenu si 2 cupe hidrogenu sau dupa pondus exactu 100 parti de pondus ocsigenu cu 12% parti de pondus hidrogenu. Deça se ia din unu gasu mai multu, atunci prisosulu remane necombinatu.

Hidrogenulu se afla dara cea mai mare cantitate in apa. In imperat'ia minerala este mai pucinu latit, că ocsigenulu. Din contra la animale si plante face elu tocmai asia că si ocsigenulu partea principală constitutiva. Fia-care parte a plantelor si tocmai asia totă partile moi si fluide ale corpului nostru suntu conedificate din hidrogenu.

3. AZOTULU SÉU NITROGENULU.

Azotulu este tocmai că si ocsigenulu si hidrogenulu unu corpu aerosu si face o parte mare a aerului atmosfericu. Aerul, care ne incungura, consta, precum s'a mai amentitu, din ocsigenu si azotu, cari materii nu suntu inse chemicalminte legate la olalta, adeca numai mestecate, cum s'ar mestecă apa cu vinu. In 5 parti aeru atmosfericu suntu totudéun'a 4 parti nitrogenu si 1 parte ocsigenu. Dreptu ace'a azotulu se poate usioru cascigá din aerulu atmosfericu, deça delaturamu ocsigenu din elu, apoi remane azotulu.

Azotulu neci nu inaintează arderea, neci este insusi ardieritoru. Elu neci nu are colore, neci gustu, neci mirosu si este ceva mai usioru că ocsigenulu.

Azotulu este unu gasu, cu care pucinu avemu de a face, pentru că elu nu aréta neci o lucrare si are forte pucina aplecare a se combiná cu alte corpuri. Elu este tocmai contrastulu ocsigenui, căci pâna candu acest'a se arata amicabilu si potefce a intrá in combinatiune cu toate corporile, iubesce azotulu libertatea si singuratarea. Elu este de a se asemená cu unu eremitu, care fugă de societate. Deça elu se combina cu alte materii, aceste combinatiuni nu suntu pré tienatorie. Elu formează o parte constitutiva a nitrului ori salpetrului, de aci numele *nitrogenu*, adeca producatoriu de nitru. Insemnata este

combinatiunea lui cu hidrogenulu in Amoniacu — tipirigu. — Afara de acést'a elu provine raru in imperat'ia minerala, cu atata mai multu in imperat'ia vegetabila si animala.

Cele mai multe alimente ale noastre contienu azotu, si noi fora de densulu nu amu poté traſ. Elu pórta pe nedreptu numele de *azotu*, adeca inecatoriu de viétia, cäci noi 'lu inspiramu necontenitu fora se ne incece. Elu e din contra in privint'ia acésta o mare binefacere pentru noi, pentru-că la inspirarea — resuflarea — de puru ocsigenu, s'aru tocí curêndu viéti'a nôstra, tocmai asia precum arde o luminare in ocsigenu puru cu multu mai iute, că in aerulu atmosfericu. Negresitú, că déca inspiramu numai azotu, apoi trebuie se ne inecamu, inse nu de azotu, ci din lips'a ocsigenului. Se nu-i facemu dara imputari nedrepte! Noroculu pe noi, ca elu nu e unu capu neodihnitu, că si ocsigenu.

Cercul u vietii.

(Urmare.)

21. Ce insemnamu in intregu domeniul naturei că *circulatiunea materiei*, ace'a numimur in individu organicu viu, *schimbarea materiei*; cäci precum s'a dîsu mai susu (11, 12) corpulu pierde in fie-care momentu materia prin schimbulu tiseturilor, prin secretiune si escretiune; in fie-care participa de tempu dàmu noi indereptu aerului si pamentului o parte din ce le-amu fostu luatu (13, 16.) Déca in butulu acestei continue perderi, pondul corpului nu se schimba séu forte neinsemnatu, déca in butulu acestui pondu elu retine form'a s'a si generalele relatiuni de mestecare, atunci acést'a este cugetabile numai in presupunere, ea ace'a, ce elu a perduto, érasi i se va inlocui. Inlocuirea acestei perderi este singurulu conceptu dreptu si scientificu alu cuventului: *nutrimantu, alimentu* (hrana) (16.)

Precum amu esperiatu din punctulu 19, esiste o lege a sustinerei evantitatei materiei, care ne dovedesce: ca töte schimbarile materiale ale ponderabilei materie se baséza totudeau'n'a numai pe schimbatele grupiri ale moleculelor si ca elementele materielor compuse aflatorie in terenulu pamentului neci nu se potu nimici, neci din nou produce. De laturea acestei legi stă alt'a de-abie in timpulu mai nou mai esactu scientific fundata lege, care ne invétia: ca neci poterile nu se potu neci nimici, neci produce spontanminte adeca din nimica.

23. De conceptulu *nutrire*, că inlocatura pentru perderea de parti constitutive ale aerului si pamentului (21) se insotiesce mai departe si conceptulu efectului nutritiunii, adeca: *eliberarea poterilor*, cari suntu

pitulate in materiele importate că inlocatura, acelorui poteri, care suntu atributulu combinatiunilor chimice ardietorie, cunoștiința de poteri, care prin arderea materielor nutritorie, adeca prin oxidatiunea seu combinatiunea loru cu oxigenu, se facu capace, seu de a misca ponderabile masse, seu de a se incalzi pe sine si incungiurolu seu.

Caldur'a si lucrulu mechanicu si actiunile intelectuale si sensuale suntu dara productulu de oxidatiune seu de ardere, efectulu afinitatii chimice, cu alte cuvinte: alu schimbarei materiale a materiei ponderabile in corpulu nostru. (14.)

24. Dreptu ace'a, că se reintorcemu la sentintia pronuntiata prin Moleschott in punctulu 16, trebuie, că se completamu conceptulu nutritiunei, si se o cuprindemu altfeliu si adeca:

Din o parte, că lucrulu spiritualu si mehanicu, ce resulta din arderea partilor constitutive ale noastre, adeca din combinarea loru cu oxigenu se proceda necontentitu, din alta parte, că dela elu aternatoriul isvoru de caldur'a propria a nostra se nu sece — trebuie noi se mancamu si bemu, trebuie se cascigamu in midiocele de nutritiune ale nostre necurmatus cele 14 elemente, materialul de edificatu alu corpului nostru.

25. Fomea si setea nu suntu dara alt'a decât signalale de admonitiune ale corpului nostru, ca este tempulu de ai importă erasi nou materialu de edificatu că inlocatura pentru cele perduite prin laborea spirituala si corporala ~~si prineradiarea caldurei~~ Cluj

26. Precum s'a disu sub 8 sciintia recunoscă patru grupe mari de materii nutritorie, care potu acoperi perfectu perderea corpului nostru in cunoscutele 14 elemente, deca ele totu odata se voru dă corpului omenscu in oresicari reciproce relatiuni evantitative, ele suntu doue anorganice: 1. apa, 2. substantiele minerali; mai departe doue organice: 3. albuminate seu azotice; 4. grasime si formatori de grasime (hidrate carbonice) numite si tienatorie de carbonu ori libere de azotu.

27. Desi acum cunoștiințele sciintiei despre singuraticele faze a le schimbarei acesoru materii in parti constitutive ale corpului nostru si a reesfrei loru din corpulu nostru se afla inca la inceputu, totusi trebuie recunoscutu, ca noi nunumai ca cunoscem produkte initiali si finali ale metamorfosei, ci si oresicari intreproducte ale ei, astfeliu, că sciintia se pote pasă mai departe.

28. Că adeverate resultate de scrutatiune ale sciintiei suntu de a se privi urmatoriele cunoșcientie despre schimbarea materiei seu metamorfos'a:

a) totu din albuminate (26—3 alimente organice contienatorie de azotu) derivatele produkte ale metamorfosei se prefacu in fine in: acidu carbonicu, apa, amoniacu, ureu — mater'ia udului — acidu sulfuricu si gasu inedusitoriu — azotu.

b) Grasimile si formatorii de grasimi (26—4 contienatorie de carbonu seu libere de azotu) se prefacu: in acidu carbonicu si apa, că produkte finali.

c) Tóte aceste materii, cari se deriva din *a* si *b* se storea in astfeliu de organe (plumani, pele si renunchi, mai raru matiu) alu carorù contienementu in procesulu de viézia normalu érasi se eliminéza din corpua.

d) Acestu procesu de transitiune in producte finali este tare incetu si intre productele incepatorie si finali jacu numeróse membre midilocii, din cari barem unele singuraticce suntu cunoscute.

e) In privint'a escarii acestoru membre midilocii, se pote luá ca securu, ca ele nu se imparta asemenea peste téte organele si tieseturele, ci ca productele schimbării dau oteriteloru organe si tieseture evalitativminte diferite intre-membre, ca asia dara insesi organele si tiesaturre ne oferu specificie relatiuni ale intermedierei metamorfose.

f) Din compositiunea productelor fomete tienendu metamorfos'a se arata aproapea relatiunea ocsigenului spre formarea loru, unde inse nu e de a se lasa neobservatu, ca membrele mai jinalte ale ei se potu produce si prin procese de despartire; noi ne potemu cugeta singuraticce producte formate prin simpla incungurare a atomilor, séu érasi prin simpl'a despartire in doue grupe de atomi, érasi altele prin despartire concomitata de o partiala ocsidatiune. etc.

Ori cum se voru intemplá aceste, icón'a totala a metamorfosei in corpulu animalu se formeza principalmente că un'a a unui *maninu procesu de ocsidatiune*.

g) Productele schimbării contienatoria de azotu, contienu azotulu albuminateloru si suntu escate din aceste prin cincét'a esére a carbuniloru séu unei combinatiuni de carbonu sub influenti'a inspiratului ocsigenu. Grasimele pote ca se despartu mai antaiu in *acide grase si gliceriniu*, caudu apoi ambele producte de despartire curêndu se atragu in cerculu ocsidatiunei si prin acésta se pôrta mai iute ori mai incetu spres producte finali. Si fiindu-ca téte partile constitutive ale corpului animalu, incâtu ele suntu de natura organica, — albuminatele asia bine că si grasimele, — se stramuta in producte finali ale metamorfosei, cari suntu adeverate producte combustibili, are *cuprinsulu vietii animale*, că alu unui *procesu de ardere*, indreptatirea sa, inse nu trebuie se uitamu, din o parte, ca nu se pote reduce intregu chemismulu animalu eschisivminte la ocsidatiune, ci ca si procesele de despartire precedu obicinuitu ocsidatiunei, si ca in organismulu animalu potu ave locu insesi procesele de reductiune, procum ar' fi formarea grasimei din hidratele carbonice; si de alt'a parte, ca nu potemu se ne cugetamu acestu procesu de ardere c'a unulu, care ar' schimbá tieseturele si organele nemidilocitu in acidu carbonicu, apa, amoniacu, acidu sulfuricu si azotu.

h) Mai departe trebuie se ne ferim, a vedé ceva vrajmasiescu pentru viézia in lucrarea ocsigenului, tienendu analogia cu procesulu de ardere; caci de si este adeveratu, ca ocsigenulu e caus'a formatiunei regresive séu a desfacerei, totusi trebuie se ne aducem aminte, ca fora acest'a nu e viézia; fiindu-cà natur'a lui consta tocmai in o continua intinerire, in schimbarea de materia si de forma in singuraticele

parti, remainingu comun'a forma totu ace'a; si abstragându cu totalu dela acésta, purcede insasi formatiunea unoru tieseture numai sub conlucrarea ocsigenului.

i) Tieseturele si organele nu se nascu fora conlucrarea materiei loru organice, si pentru ace'a la desfacerea loru trebuie se se imparta-siesca si sarurile anorganice, ele asiesderea trebuie se fie supuse legilor metamorfosei. Precum ele urmâzca formatorilor de tieseture la desvoltare, asia trebuie ele se concomita materiele educte la formatiunea regresiva, adeca ia descompunere, caci altufeliu ar' intrâ in corpul o agremadire a loru si o conturbare in ecilibru, fiindcă ele se aducu in corpul in tóte dilele prin alimente in multime prospeta.

k) Escretiunea -- stórcerea -- acestoru materii anorganice -- *kali, natron, varu, magnesiu, feru, acidu fosforicu si chloru* -- urmează principalminte prin *renunchi si prin matiu*; inse si prin *mucu* -- flegma -- fermatiunele carnose -- *peru, unghii, epidernia* -- si prin *pele* se esercéza materiele anorganice escate din formatiunea regresiva.

Urin'a contine particile constitutive ale alimentelor solvitorie, escrementele cele nesolvitorie ale organeloru si tiesetureloru. Inse cu urin'a nu esu numai cele solvitorie produse anorganice ale metamorfosei in ace'a forma, precum suntu ele cuprinse in alimente, ci acestu esecretă contine si saruri, cari in importatele alimente că atari nu au fostu cuprinse, si cari suntu insesi produse ale procesului de ardere animalu. Déca d. e. alimentulu ar' fi constatuit din *pane si carne*, a caroru cenusia contine numai saruri fosfatice, atunci contine urin'a alcaliele cari esu cu ea din corpul, in fapta in form'a de *fosfatu kali, fosfatu natron*. Déca inse alimentulu a constatuit din *vegetabile*, atunci urin'a contine alcalie carbonato -- *carbonatu kali si natron* -- cari se află si in cenusia vegetabilieroru, inse in insesi vegetabilele nu se cuprindu. Ele din contra contineau mai cu séma saruri *acide vegetabile*, cari nunumai la faptică ardere -- in focu -- ci si in procesulu de ardere animalu se schimba in *saruri carbonato*. Urin'a mai contine afara de aceste si alkalie sulfatice -- *kali sulfaticu si natronu sulfaticu* -- cari organismulu nu le contine că atari importante.

Tienendu metamorfos'a se arde -- ocsidéza -- sulfurulu albuminate-loru si alu urmasiloru loru in *acidu sulfuricu*, cari legate de alkalie, paraseseu corpulu cu urin'a. Pentru ace'a unu nutrimentu bogatu de albuminate conditionéza totudeau'n'a si imultifrea *saruriloru sulfatice* in urina.

Esecretulu matiului contine remasitile mancariloru nóstre neasimilabile si neasimilate, afara de aceste orecicari produse de descompunere ale férei, sucului entericu -- matieloru -- mucu, peste totu astfeliu de materii, cari se secernéza -- storciu -- in canalulu matiului. De sf si escrementele stau in o oterita relatiune catra procesele metamorfosei, ele totusi nu ne dau mesuratoriulu pentru insasi metamorfosa, caci prin ele esu din corpul si astfeliu de materii, cari nu au fostu parti constitutive ale sangelui si ale tiesetureloru.

Principalele organe pentru escretiunea productelor finali ale meta-

morfosei suntu mai virtosu *plumanii*, renunchii si peleu. Dupa Vierordt se cernéza plumanii — prin resuflare — cam 32, aburimea pelei 17, urin'a $46\frac{1}{2}$, escrementulu $4\frac{1}{2}$ procente a intregei masse de escretiune.

Liebig dice in „Chimi'a animala“ a sa: „Déca in fapta evantitatea ocesigenului primitu ajunge esactu in unu timpu datu a stramutá presintele producete ale metamorfosei in *acidu carbonicu*, *ureu* si *apa* si presentelete libere de azotu midilóce respiratorie in *acidu carbonicu* si *apa* totu in acelu timpu, atunci potu esí din corpú prin canalulu matiului numai partile constitutive ale alimentelor nemistuite ori nemistuibile. In intregu pondulu escretiunelor, face dara ace'a a matiului numai o mica frantura de parte!

De aci se vede, ca asia numit'a curaténia de matiu a alopatiloru prin lacsative, este o procedura cu totalu nescientifica, déca are de baza ace'a idee, a promová adveratele escretiuni adeca productele metamorfosei, caci, precum veduriamu mai susu — este matiuln acelu drumu escretoriu, care mai pucinu se introbuitint de natura spre acestu scopu. Unde iuse se lucra de promovarea si eliminarea neasimilabileloru in primului alimentu, acolo se afla alte midilóce nevinovate — apa prospeta beuta in mai mare catime — nu că cele din apoteca cari ruineza membrana mucosa a stomacului si a matiului! Este dara o nebunia déca cineva simindu-se reu, alerga de locu la asia numitele purgante cugetandu că astfelui va poté alungá bol'a prin usia din dereptu!!

Numai prin tóte materiele deiective cari le desiarta corpulu animalu in unu timpu datu si sub date conditiuni se poté mesurá energi'a metamorfosei, caci ea stà cu aceste in drépta proprietati.

I) Mai remane a aminti inca unu midilocu de nutritiune, despre care pâna acum nu amu vorbitu, si care poté multu interesá pe cetitorii nostri, fiindu-că elu, precum valoareza in organismu că un'a din cele mai esentiali conditiuni de vietia, asia si in edificiul metodei de nutritiune a nostre forméza óresicum pétr'a fundamentala. Dupa punctul 26 apartiene si ap'a la materiele de edificatu ale corpului nostru si inca ea este cea mai ponderósa in perfectulu inticlesu alu cuventului. Corpulu fora apa este o mumia egipctica, elu nu e mai multu corpu viu!

Din tóte partile constitutive ale corpului este ap'a aceea, care arata cea mai netiermurita estindere. Abstragându dela fluidele animale, carii au de a multiam statul loru de agregatiune apei, pe care o pórta ele, este ap'a o parte constitutiva a toturoru organeloru si tiesetureloru, fora esceptiunea glasurei dintiloru. Unde ea nu jóca rol'a de midilocu solvitoriu acolo pasiesce ea că materia de *inhibitiune*, care ajuta a formá virtosu mólele statu, ce că atare caracteriséza organele si tieseturele corpului animalu si le imprumuta tipulu fisicalu si anatomicu, ce se intempla prin aceea, caci ap'a se retiene de materi'a adapata de dens'a prin o propria attractiune.

Contienementulu apei in corpú este forte insemnatu, elu face aprópe 70 percente, asia dara căm doue treimi ale pondului intregu; contienementulu apei in sange, inca si mai multu, căm 80 procente. Cea mai mare parte a apei provenitorie in corpulu animalu, i se impórta că atare prin beutura si mancare; o parte mica aci se forméza in insusi corpulu, caci numai asia se poté pricepe, pentru-ce evantitatea apei escreta din corpú, intrece departe pe aceea care a intratu din afara, precum se poté acésta

observá la cur'a lui Schroth; se schimba adeca hidrogenulu partilor constitutive organice ale corpului tocmai asia, că si carbonulu loru, elu devine prin combinatiunea cu ocsigenulu apa, că si carbonulu acidu carbonicu, adeca elu arde; inse acésta apa este de a se privi numai că unu productu finalu alu diferiteloru schimbări chemice midilocite prin lucrarea ocsidaria a ocsigenului.

Esfírea apei din corpu urmează prin totu patru porti de esfíre, prin renunchi, pele, plumaní si matiu. Prin renunchi cu urin'a, prin pele că sudóre si traspiratiunea gasósa a pelei, prin plumaní, că aerului de espiratiune mestecatulu aburu de apa, prin matiu cu escrementele (o particica mica prin gura, nasu, ochi, urechi si partile genitali periodice seu accesorie, seu patologice.) Catimea apei escrete in urin'a in tóte dilele face cám diumetate din tóta escretiunea apei, ce se intempla in o dì, inse cvantitatatile apei, care parasesc corpulu in unu timpu datu, suntu forte schimbatióse si abstragându de'a primitiv'a apa, atérna si dela statulu individualu, ce valoréza specialminte despre escretiunea prin pele.

(Va urmá.)

Mamalig'a proscrisa.

In numerulu 4 si 5 alu foiei „Economulu“ ce ese in Blasiu alt'cum bine redigeata, aflam unu articulu intitulatu „Modulu de traiu alu tieranilor nostri“, care din punctulu de vedere higienicu alu nostru nu-lu potemu trece cu vederea fora ai face unele reflecziuni, că se nu venim in ratecire.

In acestu articulu, dupa-ce auctorulu dà tieranilor nostri infruntare meritata, că nu grigescu de gradini, si pentru neactivitatea loru mai cu séma in lunele de érna, trece la intrebarea: cu ce se nutresce peste véra, pe timpulu lucrului poporulu de rôndu mai saracutiu? Apoi dîce, că respunsulu e cam curiosu si suna: Mamaliga si éra mamaliga, caci carnea e scumpa si leguma nu are. „Cumca pre lângá unu atare costu“ dîce mai departe auctorulu „nu vei poté fi diligentu se intielege de sene. Inca de ar' mai fi pane si nu *ticalós'a de mamaliga*, care déca o arunci in stomacu, te simti că si candu ai fi inghititú o pétra de móra, asia te ingreunéza, te molesiesce, te lenevesce; éta pentru-ce este romanului lene a si vorbí, elu in locu de Nicolae dice Culæ, ori Cula, in locu de Vasilica — Lica, in locu de mèi frate — mèi fra! si asia mai departe totu a lene (se pote mai mare batjocura? R.) Dar' nu elu este de vina sermanulu de elu, că elu nu scie ce-lu face atatu de trândavu, numai atat'a dice si elu, că cu pane nu se satura, déca nu are mamaliga; nu dîce ace'a, fiindu că mancandu pane, folele remane usioru, nu simte pétr'a de móra in fole. Éta pentru ce 'si vinde elu grâulu, si cumpera cucurudiu une-ori cu doue pretiuri.“

„Am dîsu că bietulu tieranu muncitoriu nu scie ce-lu moia, nu pri-

cepe că uniculu lui nutrimentu, în care și pune totă sperarea, adeca mama ligă este inimiculu lui, acăstă lă face neomu. De-lu va pune pecatele se o mance și cu fasole, apoi tienă-te stomacu, er' lucrulu pote odihni de frică celui saturatuu.“

„Pare că vedu cum mi se reflectă din partea unoru domni cetitori dicându că cu fasole și mamaliga amă crescutu cu totii, ce bucata sancto-să, și altele. (Forte bine voru dīce și cu dreptu cuventu! R.) Asia e, și eu recunoscu, mi-place și mie cu deosebire fasolea, dar' eu pane, pote că gură și ochii aru mai preferă fasolea cu mamaliga decâtă cu pane, dar' stomacu din contra.“ (Pentru-ce? R.)

„Eră se uitu de carnea de porcu, desă sciu, că mai fie-care tieranu ucide la craciunu unu porcu, de nu altă purcolu, decumvă nu lă simftu executorulu de dare că-i în cotetiu, dar' decumvă lă achitatu acestă, nu-lă gusta bietulu omu. Dar' se dicemu, că a scapatu că prin minune de executoru și omulu nostru lă ucișu pre santele serbatori. Dar' acelă cătu tiene? Carnatii și cōstele se petrecu la santele serbatori, déca au ajunsu în pace nemancate pâna acum, pecioarele se mananca că reci la bobotză; mai remanu căte-va óse, acele în „dulcele craciunului“ trebue se fie la rōndu, neci nu se face diua bine și cratitiulu sfaraie cu carneala focu de o parte și mamaligă de ce'alalta parte, astăpta se se scôle barbatulu de pre pacelu, că se o manance.“ (Ce glume frumose? R.)

„Cratitiulu în dulcele craciunului, pâna tiene din porcime nu se misca de lângă focu, asia în cătu întregu porculu se consuma *friptu*, și mai usioru a frige în cratitiu, decâtă se te mai necajesci în óla cu nu sciu ce, apoi ne mai place carneala *fripta*. În căteva dile remanu osele góle, tóte-su belite de carne, dar' de aceste usioru scapamu, de nu altă vine unu corturariu, ne peteceaște unu ciuru, ori corturarită ue spune de norocu, pentru care ne cere râncediala, și-i aruncamu unu osu, ca dôra e numai osulu golu, nu-i carne pre elu.“ (Multă gluma la unu lucru seriosu! R.)

„Ei, dar' cratitiulu nu pote stă golu pre vîtra, și mamaligă cu ce se o mancamu, ca dór' vomu postă noi destulu în postulu mare, acum se manca cu dulce. Se incepe slaninută și acăstă inca se preambula totu căte o falia în cratitiu, se frige și manca cu māmaliga.“

„Asia apoi a potutu dīce sermanulu de odinióra, că elu neci odata nu pote intalni panea cu slanină fiendu-că, candu are slanina i-lipsesce panea și vér'a candu are pane i-lipsesce slanină“ și asia mai departe.

Din tóte aceste trebue se deducemu, că auctorulu articulului mentionat nu are idea despre nutritiune și pentru acea condamna mamaligă, cu care se nutresc două popore: Romanii și Italianii asia dicându esclusiv minte, o numesc inimiculu poporului care lără face neomu! Deci ne luăm voia a aretă, că nu merita mamaligă ocară, ce pune D. auctorul asupră ei, numindu-o inimiculu poporului, care lă face neomu.

— Tota cultură procede dela stomacu“ a dīsu înainte cu o sută de ani filosofulu pe tronulu regescu Friederich alu doilea. De asemenea in-

semnatate suntu și cuvantele marelui cugetatoriu E. Kant „Der Mensch ist, was er iszt“ — Omulu e ace'a, ce elu mananca. — In cestiunea de nutritiune se inradecinéza și cuspidéza dura sociala cestiune, éra nu in forme si reforme politice. „Mai antaiu nutriti-ve sanetosu și veti vedea minuni de fericire. Falsa nutritiune, falsa cultura! Intorsu mancatu, — intorsu s'a facutu in corpul si sange, in creeru si anima, in spiritu si sufletu, in poesia si portare, in cugetari si vrere, in pipaire si cerere, in comertin si scientia, in arta si religiune, in legislatiune si institutiunile statului, in cultura, in civilisatiune, in tóte, peste totu in tóte, tóte!“ a dísu unu renumitu fisiiatru.“

Sciintiele naturali ne aréta, că nutritiunea omului se baséza pe productiunea si neconturba'ta circulatiune a unui sange normalu curatul si totu, ce lucra in contra acestei tendintie contribue a alterá, a debilitá nutritiunea si prin urmare starea sanetósa a individului si mai inainte ori mai tardiú a-lu nimici, caci pe lângă o debilitate merge mana in mana si o resistintia micsiorata asupra influintielor patologice — bolnaviciose — si astfeliu se ivescu conditiunele spre morbi, dispositiuni feliurite spre betejire.

Viéti'a se póte cuprinde că o schimbare de materia necurmata si considerá că unu proccsu chemicu decurgatoriu sub óresicari legi fisicali. Nutrirea organismului este basata pre o continua desfacere, strafomare, primire si stórcere a unoru materii. Déca dara unu corpul organicu ori anorganicu are se servésca de nutrimentu, déca elu are se devina unu elementu formativu histeologicu — de tiesenatura — alu corpului său se dé materialu pentru prestatatiunile organismului, atunci elu trebuie se se faca o parte integranta constitutiva a sangelui, caci numai sangele e in stare a face posibile amintitele procese, numai elu este nutritoriulu toturor partilor organismului nostru complicatu. Inse sangele trebuie reprobusu, caci elu se consuma de feliuritele succuri si tieseture. Dar' acésta se intempla numai atunci, candu organismulu trage necesariele materii spre restauratiunea elementelor lui din afara si le schimba astfeliu că se fia usioru resorbibile si se pôta trece in sange. Sangele apoi trebuie se spele diferitele tieseture, se le provéda cu necesariele materii de nutritiune, elu trebuie dara se se misce, mai departe se primésca tóte eductele si se le scóta prin plumau si renunchi, elu trebuie se midilocésca incaldirea organismului, scurtu elu trebuie se prestéza o multime de servitie, a caroru totalitate in legatura cu primirea si schimbarea materiei nutritorie in generalu o numim *nutritiune* ori *alimentatiune*.

Inse neci unu organismu animalu nu e in stare a compune partile constitutive organice ale sanguelui reu din partile anorganice ale incunguiatorei nature, ci elu lasa se lucre pentru densulu alte fintie organisate, adeca plantele. Combinatiunile organice, cari in corpulu animaleloru primescu pre sene inlocatur'a sangelui suntu medulariele urmatórelor grupu: Albuminatele, hidratele carbonice, si grasimele, pre lângă apa si

unele saruri minerale. Tóte celealte suntu neesentiali, ba unele si apriatu daunóse.

Sub *albuminate*, séu *proteine*, séu simplu *albusie*, carii se numesc si *materii plastic* se intielege unu siru de combinatiuni *azotice*, cari se afla forte latite in natura atatu in organismii animali cătu si vegetabili, parte că elemente formative histologice, parte amorse — fora forma — parte cu ajutoriulu sarurilor solvite in succulu animaleloru, adeca in sange si limfa etc.

Albuminatele suntu perfectalminte corpuri *neutrali*, adeca ele nu reagéza neci *aeru*, neci *alcolinu* — lesiosu — si au mai totu asemenea procentale compozițiuni de carbonu, hidrogenu, azotu, ocsigenu si sunforu.

Ele tote ni se arata in doue modificatiuni: in un'a *solvibile*, care se afla in sucurile organismilor si evaporéza la o temperatura mai scadiuta infatiosindu o massa strovadia galbena usioru solvibile in apa, nu in alcoolu si eteru; si alt'a *nesolvibile*, care in aeru prin ferbere, prin tractarea cu acide, prin fermente — drojde — se produce din modificatiunea solvibile si prospectu precipitata forméza brusi si floce albe. Si acést'a modificatiune e că si cea solubile fora mirosu si gustu si nu se pote solvi in aratatele midilóce, solvitorie — apa, alcoolu — eteru. Cu microscopulu privita, ea apare că o inghegatura aforma.

La inferbintiala se topescu albuminatele si se desfacu sub colóre bruna si umflare in oleie *empirevmatice* — miroslinte a pirlitu — si carbonatu amoniacu sub desvoltarea unui mirosu de cornu arsu.

Déca albuminatele putrediesc, se produce unu acidu de grasime si o substantia puturoasa, care dà putore si escrementelor.

Inghegarea nu intra la tóte albuminatele sub asemenea condițiuni. Asia d. e. fibrinulu, adeca albusiulu sangelui numai prin influenti'a aerului. Cascinulu — albusiulu cusiului numai prin fermente — ghiagu — si acide organice, pâna candu altele la o inferbintiala de 60—700 Cel. trecu in modificatiunea nesolubile.

In constitutiunea chimica a loru arata albuminatele mare consumanta.

Mai este unu siru de materii, cari se apropie tare de albuminate si dau mai totu acele producte de descompunere, ba ele si in procente compozițiunelor se asemenea multu albuminatelor. Aceste se numesc *Albuminoide*, aci apartiene mai cu séma cleiulu oseloru si cartilagelor etc.

A dou'a grupa a materielor organice, ce avemu de considerat suntu *hidratele carbonice*, adeca combinatiuni de carbonu, ocsigenu si hidrogenu. Ele tóte suntu pururea virtóse, nevolatili, cristalizate ori amorse. Unele d. e. celulosele suntu elemente formative histologice. Aci apartieniu: Celulosele, amilulu, sacharulu de struguri, de trestia si de lapte etc.

In fine a trei'a grupa este a *grasimelor*. Grasimile suntu mestecature de oterite combinatiuni chimice in neoterite propozițiuni, mestecaturi de eteru glicerinu cu acidu de stearinu, de palmitinu si elainu.

Ele se află în plante singuratică în ele său în unele organe ale loru, adecă în invelitorăa sementii ori în sementie. La animale se află principalminte inchise în celule, în tisăturăa grăsimii — panusie, — în tisătură legativă, în creeru, în covulu fără lui, la bisereu, pe lângă renunchi, morbosu în umflături de grăsime, în degenerația tisăturilor. Grăsimile se distingă în verteșe său său, în diuometate verteșe său buteru, unsore și în fluide, oleie. Grăsimile curate suntu fora miroso și gustu, necurate se rancezescu sub colorisare, ele suntu arsivore de sine mai greu, dar' cu festila usioru.

Materiale aratatorului trei grupe, din cari omulu prelungă unele saruri și apa intrebuintia că materialul de nutritiune, nu le pote edifica organismulu animalu din partile constitutive elementarile ale loru, adecă din carbonu, hidrogenu, ocsigenu, azotu și sunforu. Ci aci trebuie să vina plantă că midilocitoria.

Desei plantele contineau unu sfru întregu de materii, anume saruri, totusi spre nutrirea loru esențialminte contribuescă afară de acidulu siliciu și de varu numai trei materii, adecă: apă, acidulu carbonicu și saruri amoniace — de cipirigu. Din aceste materii ia plantă materialul de edificatul organismului său și cu aceste cardinalielemente prin procesulu vietiei produce ea nunumai membrele mai susu descrieselor grupă, ci peste totu și acelu numeru mare de combinații chimice ce le aflamă în plante că materii estractive, coloratorie, alcaloide etc. Si asia aflamă noi în planta adunată materialul, care 'lu usita animalulu și omulu „singurul tranimalu ferbatoriu“ cum dice Graves, spre nutrirea organismului său.

Intrebarea, care este nutrimentulu celu mai firescu pentru omu, sbuciumă multu capetele invetatiilor și tocmai acumă decurge o luptă mare între asia numitii vegetariani, cari sustină că omulu după totă structură corporului său, dar' mai virtosu a dintilor și a canalului digestionalu, are se se nutrășca cu fructe și grauntie; din contra altii tiene că omulu e carnivoru adecă mancatoriu de carne, ba unii 'lu facu și omnivoru — adecă mancatoriu de totă că și porculu și acestia tiene susu să tare, ca omulu are se se nutrășca cu carne, căci numai carne face carne. — Nu e loculu aicea a aduce argumentele pro si contra, ci acăstă ni o rezervamu a o comunică cetitoriloru, candu vomu tractă despre Vegetarianismu. Aci numai amu eugetatu a premite acestu tratatul pentru de a aretă D. auctotoru maniosu pe mamaliga, ca nu are dreptu.

Ori ce materie daru, care previne perderea unei din aretatele parti constitutive ale corporului, se numescu *materii de nutritiune*, pâna candu o mestecare din mai multe materii de nutritiune se insemnă cu numirea *midilöce de nutritiune*. Că nutrimentul ori *alimentu* (hrana) din contra este de a se insemnă sumă toturor midilöcelor de nutritiune, care în esenția constă din materii de nutritiune cari în forma capace de a fi primită în corp, 'lu sustină în compunerea sa. Casiulu d. e. este midilocu de nutritiune, care în esenția constă din materii de nutritiune,

adeca albusiu si grasime, pâna candu sum'a midilocelor de nutritiune, adeca: laptele, carnea, panea, legumele, casiulu etc., ce consumam noi dia, trebuie insemnate ca nutrementu.

Se vedemu acumă are *mamalig'a* acele parti constitutive, cari se cera, ca ea se se pôta numi midilocu nutritoriu seu alimentu. — Dintre totë midilöcele nutritorie iau *cerealie* seu *bucatele* celu dintaiu locu, caci ele singure suntu in stare a acoperi esitele escate prin metamorfosa in organismu in unu modu mai de ajunsu si asia a sustiené vieti'a individului. — Cu multu inaiute de a consatá sciintia — ace'a neobosita scrutatoria — adeverula sentintii amintite a vindicatu instinctulu omeusescu in norocosa alegere a specielor cerealie o nutritiva capacitate de a prepondera de parte alte midilöce nutritorie si in consonantia cu acest'a, vedemu deja la cele mai multe popore cunoscute noue din anticitate, aceste specie de cerealie in cultura. Ele apartienu marci familie grominacee a plantelor, — afara de cucurudi si de hirisca.

Din multimea specielor grominacee provin la noi ca midilöce de nutritiune urmatoriele: *cucurudiulu*, *meiulu*, *ovesulu*, *graulu*, *secar'a ordiulu* si *hirisc'a*. Noi aveamu dura la loculu acest'a a face cu cucurudiulu, care si-a luat originea din *Americ'a* midilöcia si meridionala, de unde a venit mai tardi in *Europ'a* meridionala, Egiptu etc. si aci se cultiva in massa mare — dela Franci'a septemprionala pâna in Rusi'a meridionala.

Humbold a vodiutu cultur'a cucurudiului in regiunile ecuatoriale in o inaltime de 12,000' peste nivoulu marii.

Din semintiele cöpte ale lui se face faină, éra cele necöpte se mananca ferfe si fripte. — Romanii sateni terba si semintiele cöpte si nutrescu copiii cu ele; éra in cetati se facu din ele asia numitii „cocosii“ cari mai virtuosu primavera se vendu in terguri cu copulu. Din tuleulu lui, care contine multu saharu, facu Americanii beuturi spirtose acris numite „Octli pulque.“

Ce se tiene de partile constitutive ale semintielor cöpte, apoi ele contineu *apa*, *amilu*, *albuminate*, *olei grosu*, *materia coloratoria* si *saruri*. Asia dura totë materiele nutritorie. Cucurudiulu se distinge intre totë cerealie prin contienu mare de *grasime* alu seu, care inse nu vine in socotinfia la metodulu de gatire, dar' se vede a fi caus'a, ca fain'a de cucurudiul curêndu se strica si amaresce. Relativu la bogatia albuminateloru e adeveratu ca cucuridiulu se intrece de cele mai multe cerealie, inse ea este totusi mai mare decât in oresu si hirisca; éra ce se tiene de hidratele carbonice elu tiene midiloculu intre ovesu si grâu.

Fain'a de cucurudiul are colore palitu galbena si cu apa ne dà mama-liga ori malaiu.

Unii chimici au analisat fain'a de cucurudiul si au aflatu ca ea contine *albuminate* cam 15 parti din 100; *amilu* cam 67 parti; *saharu* cam 19 parti; *apa* cam 15 parti si *conusia* cam 3 parti. Ceausia contine *kali* si *natron* peste 30 parti, *varu* ceva mai multu ca un'a parte, *magnesia* 17 parti, *acidu fosforicu* peste 50 parti si *cremene* 8/100.

Din acest'a analisa resulta, pentru dijetetică a practica, ca deca cineva

ar' fi avisatu se traiésca numai cu mamaliga ori malaiu, trebuie se mai adauga pentru inlocuția tiesetureloru necesariulu materialu contineatoriu de azotu. Si poporul nostru a aflat acésta instinctivminte, căci elu mananca mammalig'a cu lapte, brandia ori oue, ori cu fasole etc.

Destulu că mammalig'a fiindu usioru de mistuitu, nu e pétra de móra in stomacu de s-ar' mancă si cu fasole, de care s'a spaimentatua asia tare auctořului articulului din „Economul.“ Noi ne indoimur, că mammalig'a va face neajunsurile, de cari se vaeta auctorulu si le presupune la toti consumatorii de mammaliga, inse atunci trebuie se-lu nefericimur, ca are stomacu atatu de slabu, de nu pote mistui séu fôrte cu greu si cu neplaceri mammalig'a. Si i-amu dă amicabilulu svatu se se lése de carnuri de porcu si de carnati si côte afumate, ce elu repróba poporul nostru, că le manca érn'a, candu nu are de lucru, éra nu vér'a caudu luera. Noi inse gratulam poporul nostru, care — déca trebuie se manance carne, o mananca érn'a, candu e frigu si aerulu atmosfericu ce-lu insufla mai desu si asia si mai bogatu de osigenu ozonatu e in stare a consumá carnea si a o face mai mistuibile si astfelui a-lu feri de plecatu — Cemera. — Vér'a are elu pône, verdetiuri, fasole, mazire, linte, lapte, brandia mai vertosu casiu cu care pote ajută mammalig'a si remane sanatosu. — Nu carne, Domnule! este alimentul omenescu, ci fructele si pomele. Si déca dîci, că romanului déca-i dai pane, elu nu o mananca, ci se intórce la mammaliga, apoi vedi, ca acésta 'lu invétia instinctului celu bunu alu lui. Ardeleñii mananca cea mai mare parte mammaliga, o parte din poporul Banatului pâne. Ia se-i punemul lângă olalta si se vedeu care suntu mai frumosi! Biblia sacra pune că porunca mancarea de carne numai dupa-ce a cadiutu omulu dela legalitatea naturei si asemenarii cu Domnedieu. — Déca vré dara omulu se-si recascige starea paradisului, fora pecate data noue dela Domnedieu, atunci elu are neconditionat a renuntia la mancarea de carne. Se dice apriatu in Cartea lui Moise cap. 1. v. 9; cap. 2. v. 16 si cap. 3. v. 17, 18, 19 si 23 despre sementie fructe cari suntu expresu asignate omului de nutrementu si iu cap. 3. v. 21 érasu expresu, despre peile animalelor, că se-i servésca spre imbracamente. Insusi mantuitorinul nostru Christosu a pusu in locul mielului cruntu, că simbolulu impacarei cu Domnedieu, la jidoví, mancarea nesangerósa si lui Domnedieu placuta a panei, cu cuvintele: „acest'a este trupul meu, mancati dintr'acest'a toti!“ Si acésta a facutu elu candu stá inaintea lui carnea de mielu. Nu dara „carnea face carne“ precum cugeta unii rateciti gurmani, ci sarurile ce se asta in patimentu, si se sugu de plante, că se nile aduca că alimente in corpulu nostru. Cauta Domnule auctoř la boulu, calulu, cerbulu etc. celu sprintenu, vioniu si bine nutritu, ce carne frumósa pota avé aceste dobitóce, fora se sia gustatu candva unu atomu macaru de carne. — Biseric'a nostra inca a primitu Dietetic'a logica naturala a omului, candu la lithia se rôga preotulu, că Domnedieu se binecuvinte *panea, graulu, vinulu si ufulu de lemn* si se le imultiésca, totu materii *vegetabile*, nici decât *animale*. Mai departe candu a introdusu patru posturi in potrivite auatempuri si de doue ori pe septembra vrendu se curatie sangels omului de initiala si se-lu faca mai aptu pentru viétia.

Nu avut'i a, nu poterea, nu impopulatiunea, nu intreleginti'a seu tot'e aceste la olalta, potu asetur'a unei populatiuni ori natiuni duratoria prosperitate. Nu, neci decum nu. Este numai *sanetatea*. — **Sanetatea!** singura. „Fă omenii buni si ei voru fi fericiți“ dice unu proverb. „Fă omenii fericiți si ei voru fi buni“ este tocmai asia de adeveratu. Dara fă-i sanetosi si ei voru fi atatu buni, catu si fericiți.

Cumcă mamalig'a ar' causă poporului nostru atat'a moliciune incătu se-i fia lene a si vorbí si a dice lui Nicolae, Culae, ori Cula, in locu de Vasilica — Lica, in locu de mèi frate — „mèi fra“ precum glumeșce D. auctoru, nu stă, caci acést'a nu vine dela lene, ci dela desmerdare. — Germanii cari nu mananca mamaliga, ci carne, suntu dara inca lenesi, candu lui Josifu dieu, Pepi, — Corneliei — Neli, Aureliei Reli etc.

Noi si tota lumea nepreocupata recunosc că poporul nostru este istetiu, blandu, copiii in scòla invétia bine, suntu destepți. Si ce-i face asia? de buna-séma mancarea simpla — mamalig'a. Si acéa inca ni e cunoscutu, ca multi dintre tinerii nostri pâna au traitu cu bucate simple, cu mamaliga, fasole etc. au fostu isteti, diliginti; dupa-ce inse au parazitu cas'a parintiesca, că se mérga la scoli mai inalte, apucandu la carne, carea cere apoi bere, cafea negra, vinu, sugare, caci unu pechatu este mam'a altui pechatu, s'au tempitul si molesitu. Ba ce e mai multu noi cutesam a afirma, că oftic'a, carea ataca tinerii nostri de cea mai buna sperantia, provine numai dela schimbarea viptulai simplu vegetabilu cu viptu de carne, bere, fumatu etc. totu materii irritatorie de nervi, prin urmare slabitorie. Dr. Klencke dice: „Mancarea de carne face lene si lenea stupidu.“

Mai anii trecuti unu caletoriu, scrutatori de natura, ne descrie Ceangai in urmatorulu modu: „Ei suntu o frumósa rasa de omeni, frumosu crescuti, sprinteni la statura; anume se afla intre ei forte frumose femei. Ei vietiescu lângă olalta amicabilmente si pacient si se distingu prin gat'a la ajutoriu si binefacere si catra straini. Traiul vietii loru este forte simplu, ba saracutiu. *Pulisca* face regulat'a mancare a Clangaului, care vine in tota diu'a de doué ori pe mesa; carne mananca elu forte pucina. Si totusi — mai bine ar' fi disu „si pentru aceea“ R.— se bucura elu de o buna sanetate si vietia lunga si se potu afla intre Ceangai betrani de una suta de ani inca capaci de a lucra.“

Ce ar' fi disu acelu caletoriu déca vedé pe marginentii nostri din Transilvania, pe Naseudeni, cei crescuti că nisces bradi, cari inca traescu cea mai mare parte cu mamaliga! — Mosinégulu, de care vorbiră jurnalele, ca a morit nu de multu, mai betrani de 100 ani in Selciu'a, de buna séma nu a traitu cu carne, ci cu mamaliga. — **Mamalig'a este dura mancare buna, firésca, sanetosa si cene o desfaima pechatucesc.** — Nu mamalig'a molesiesce poporului nostru, ci spurcatulu Rachiu, sceculu veninosu, ce-i consuma vieti'a.